ఎడారి వెన్నెల

మోర్తల గోపాలరెడ్డి

అద్దంముందు నిలబడ్డ రంగమ్మ గూట్లోవున్న కుంకుమభరిణె తీసుకుని పావలాసైజు బొట్టుపెట్టుకుని, దువ్వెనతో ఓ సారి పైపైన దువ్వుకుంది. ఇంకొంచెం ముందుకు అద్దానికి దగ్గరగా జరిగింది పాపిటి ప్రక్కవెంట్రుకలు కొన్ని తెల్లబడడం మొదటిసారిగా గమనించిన రంగమ్మ కళ్లలో నీళ్లు తిరిగాయి. నలభై పైబడిన వాళ్లకు లోకంలో సహజంగా జుట్టు నెరవడం, వూడిపోవడం సాధారణంగా జరిగే విషయమనే సంగతి నలభైఐదేళ్ల రంగమ్మకు తెలిసి జీవిత సత్యమేమీ కాదు. మబ్బు కమ్మినట్టు నల్లటి జ్ఞాపకాలు తలపుకు వస్తున్నాయి. ఎంతో సంబరపడి ముస్తాబు చేసుకుంటున్న రంగమ్మ కుప్పలా స్టూలుమీద కూలబడింది. మనసంతా వికలమయింది. జీవితంలో తను అనుభవించిం దేమిటి ? కోరికల్ని, ఆనందాన్ని దూరం చేసుకుని మోడులా ఈ ముప్పయ్యేళ్ళ కన్నెపిల్లలా జీవితాన్ని ఈడ్చుకొచ్చింది. ఎవరికోసం ? ఎవరికోసమూ కాదు, కేవలం తనకోసం. అందరి పెళ్లిళ్లలా ముప్పయ్యేళ్ల క్రితం, తనకు పదిహేను సంవత్సరాల వయసులో శేషయ్యతో పెళ్లయింది. శేషయ్య బియ్యే చదువుకుంటున్నాడనీ, కలెక్టరవుతాడనీ, ముప్ఫయివేలు పోసి తనను కన్యాదానం చేశారు అమ్మా నాన్న. గంపెడు ఆశలతో తను అత్తగారింటి కెళ్లింది. కళ్లలో నీళ్లు గుండెల్లో ప్రేమను నింపుకుని అమ్మ తనను రైలెక్కించింది—స్టేషన్‌దాకా మిట్టమధ్యాహ్నం ఎండలో నడిచివచ్చి. ఏవేవో మధురమైన తీయటి స్వప్నాలతో అత్తగారింటికి వెళ్లింది. కాని తను అక్కడ...

‘రంగమ్మపిన్నీ' బయట ఎవరో పిల్లల పిలుపులు.

చీర కొంగుతో కళ్లు వొత్తుకొని మంచంమీది మల్లెపూలు తల్లో తురుముకుని బోషాణంలో వున్న చంద్రహారపు గొలుసు మెళ్లో వేసుకుని ‘వస్తున్నానర్రా' అంటు బయటికొచ్చింది.

‘నాన్న నిన్ను పిలుచుకు రమ్మన్నాడు పిన్ని' అంది పదహారేళ్ల సీతారత్నం.

‘అక్కయ్యను పెళ్లికూతుర్ని చేయాలి గదూ పిన్నీ' అంది సీతారత్నం చెల్లెలు సుబ్బులక్ష్మి.

‘ఏం మీ అమ్మవుంది గదుటే?'

‘ఏమో పిన్నీ అతంతా మాకు తెలీదు. నిన్ను అర్జంటుగా వెంటబెట్టుకు రమ్మన్నాడు నాన్న'

‘వూళ్లో యింకెవరూ లేనట్టు' అంది నవ్వుతూ రంగమ్మ.

పెళ్లిపందిరి కళకళ లాడుతోంది. అరిగిపోయిన తెలుగు రికార్డులు ఎడాపెడా మ్రోగుతున్నాయి మా ప్రాణాలు తీయుకు మెగ్రో. అన్నట్టు ఆడ, మగ, పిల్లలూ సందడిగా తిరుగుతున్నారు. దక్షిణపు వాకిటి గుండా రంగమ్మ లోపలికి వెళ్లింది.

‘రంగమ్మత్త వచ్చింది, రంగమ్మత్త వచ్చింది' అన్నారు పెళ్లికూతురు చుట్టూ మూగిన ఆడంగులు నెత్తిమీది బరువేదో దిగిపోయినంత స్వేచ్ఛగా.

తలాహాకపని పురమాయించి సుశీల

ఎడారి వెన్నెల

పదిమిమిషాల్లో పెళ్లికూతురిగా తయారు చేసింది. అంతవరకూ నానాయాతన పడు తున్న ఆడవాళ్లంతా ముక్కులమీద వేళ్లు వేసుకుని చోద్యం చూసినట్టు చూడ సాగారు. పిల్లా పాపాలేని రంగమ్మకు తెలీని సంగతంటూ లేదు. పెళ్లిళ్లు, పురుళ్లు బారసాలలనుంచి వ్యవసాయం చేయించడం వరకు ఆవిడకు కుణ్ణంగా తెలుసు. ఎవరికే సహాయం కావాలన్నా ఆమెదగ్గరికి వెళ్తారు, కాదనకుండా వాళ్లను ఆదుకోవడం ఆమెకు పరిపాటయింది. వూళ్లో వాళ్లకు తలలో నాలుకలా వున్న రంగమ్మకు జరిగిన తీరని అన్యాయానికి వాళ్లు చాలాకాలం కన్నీరు కార్చారు.తాము చేయగలిందేమీ లేదని తెలుసు కుని రంగమ్మను వోదార్చారు.

పసుపు బట్టలతో, నునుసిగ్గుతో తల వంచుకుని పక్కచూపులు చూస్తున్న సుశీల ను చూస్తుంటే రంగమ్మ మనసులో వుద్వేగం ఎగసెగసి పడసాగింది. తన వివాహ జీవితం సవ్యంగా సాగివుంటే తనకూ యింత కూతురు వుండేది. కానీ తనకు ఆ అదృష్టం ఏదీ? తన నుదుట యిలా రాసిపెట్టి వుంటే అలా ఎలా జరుగుతుంది? శేషయ్య జ్ఞాపకం వచ్చాడు. ఛీ అతనూ వో మనిషేనా అనుకుంది.

'ఇదేమిటే చిట్టీ నువ్వు యింకా యిక్కడే వున్నావ్? అవతల, వాళ్లు పెళ్లికూతురి కోసం కాచుక్కూర్చుంటే'అంటూ కనకయ్య రంగమ్మచేతిలో వక్కిటిబుడ్డి పెట్టాడు. అతనిచేతులు ఆమె మెత్తని అరచేతులకు తగిలాయి. విద్యుత్తులాంటి శక్తేదో గోళ్ల చివరినుంచి గుండెల చివరివరకూ ప్రాకి నట్టయింది రంగమ్మకు. నిలువెల్లా కిత కితలు పెట్టినట్టు వొంటిమీది రోమాలు సూదుల్లా లేచాయి. ఎప్పుడూ లేనిది యివాళ తనకెందుకిలా అనిపిస్తోంది?

'వస్తున్నా బావా' అంది రంగమ్మ జీవితంలో మొదటిసారిగా చలిస్తున్న మనసుకు కళ్లెలు బిగించి పట్టుకుంటూ.

'తొందరగా పదవే చిట్టీ' అంటూ కనకయ్య పెళ్లి పందిట్లోకి వెళ్లిపోయాడు,

తనను చిట్టీఅని పిలిచే చొరవ కనకయ్య బావ కొక్కక్కడికే వుంది. నాన్న చెప్పినట్టు తను కనకయ్య బావను చేసుకుని వుండా ల్సింది. కనకయ్య బావను చేసుకుని వుంటే తన జీవితం హాయిగా నిమ్మకు నీరెత్తి నట్టు వుండేదేమో!

పెళ్లి పందిట్లో ఆడవాళ్లమధ్య కూర్చున్న రంగమ్మ అంతరంగంలో ఆలో చనలు ఆటుపోటుల్లా ఎగిరెగిరి పడు తున్నాయి. కనకయ్య, మంగమ్మ ప్రక్క ప్రక్కన కూర్చుని కన్యాదానం చేస్తున్నట్టు, రంగమ్మకు తెలియనంత పరధ్యానంగా తన జీవితాన్ని నెమరువేసుకో సాగింది.

* * *

రంగమ్మ చిన్నప్పటిపేరు రంగనాయకి. నలుగురు పిల్లలు పుట్టి గిట్టి పోయాక రంగమ్మ పుట్టడంవల్ల, రంగమ్మను అతి గారాబంగా పెంచారు వాళ్లు. బడికి పంపితే నేరుగా తుమ్మలతోపుకువెళ్లే కనకయ్య తనతో పాటు రంగమ్మను కూడా తీసుకుని వెళ్లి బిళ్లంగోడు, చెడుగుడు, తొక్కుడుబిళ్ల, కోతి కొమ్మంచి ఆడడం నేర్పాడు. కనకయ్యతల్లీ, రంగమ్మ తండ్రీ స్వయాన అన్నా చెల్లెళ్లు. చిన్న తనంనుంచి అన్యోన్యంగా వుండే రంగమ్మ కనకయ్య కలిసి ఐదో క్లాసువరకు చదివారు. రంగమ్మ ఐదోక్లాసుతో స్వస్తిచెప్పి లప్పాచెమ్మ, వైకుంఠపాళితో సతమతమైతే కనకయ్య మరో మూడేళ్లుమాత్రం చదివి తండ్రికి వ్యవసాయం చేయించడంలో సాయం చేయడంలో మునిగిపోయాడు' పెద్ద వాళ్లతోపాటు పిల్లలుకూడా ఎదిగి పెళ్లీ డుకు వచ్చారు. ప్రొద్దుటినుంచి సాయంత్రం వరకు పొలాలు దున్నుకుని ఎప్పుడూ పేడ రొచ్చులతో వుండే కనకయ్యకు చచ్చినా పిల్లనివ్వనంది రంగమ్మతల్లి. భార్యమాట కాదనే ధైర్యంలేక, కూతుర్ని యివ్వనని కాదంటున్నాననే బాధతో తాలూకాకు మొదటి గ్రాడ్యుయేట్ కాబోతున్న శేషయ్యకు యివ్వడానికి అయిష్టంగా అంగీక రించాడు రంగమ్మ తండ్రీ.

పెళ్లయి అత్తగారింట్లో అడుగు పెట్టిన రంగమ్మకు అక్కడ వుండేది యిద్దరే వ్యక్తులన్న విషయం తెలిసింది. శేషయ్య— అతని తల్లి దుర్గాంబ.

గుమ్మంవద్ద తల్లిప్రక్కన నిలబడ్డ శేషయ్య, ఎడ్లబండి దిగుతున్న రంగమ్మను చూచాడు. భార్య అందంచూసి ఆనందంతో తబ్బిబ్బయ్యాడు. తన కొడుకు కళ్లు పత్తి కాయలంత చేసుకుని కోడల్ని తదేకంగా చూడడం, యింట్లో అడుగుపెట్టీ పెట్టక ముందే కోడలి ఆకర్షణకు లోంగిపోవడం దుర్గాంబ సహించలేక పోయింది. కూతుర్ని అత్తగారింట్లో దిగబెట్టడానికి వచ్చిన రంగమ్మతండ్రి మర్నాడే వెళ్లిపోయాడు.

దుర్గాంబ భర్త, ఆవిడ యువ్వన ప్రాంగణంలో అడుగు పెట్టాక శేషయ్యను అప్పజెప్పి కన్నుమూశాడు. పుట్టింటివారు ఎవరూ లేకపోవడంవల్ల, ఆస్తిని కాజేయాలని భర్త తరపు బంధువులు రాబందుల్లా కాచుకుని వుండడంవల్ల దుర్గాంబ అతి జాగ్రత్తగా వ్యవసాయం తనే స్వయంగా చేయించ సాగింది. చిన్నతనంనుంచి శేషయ్య తల్లికొంగు పట్టుకుని అమ్మా అమ్మా అంటూ తిరిగేవాడు. అతనికి స్వతంత్రంగా ఆలోచించే శక్తి లేకుండా దుర్గాంబ చేసింది. ఎందువల్లనంటే కొడుకు ఎప్పుడూ తన కనుసన్నల్లో వుండాలనీ, తనమాటకు ఎదురు చెప్పకూడదనీ, ఆమె నిశ్చయించు కోవడంవల్ల చిన్నతనంనుంచి శేషయ్యను అలాంటి వాతావరణంలో పెంచింది. అన్నంలో ముందు వంకాయపచ్చడి కలుపు కోవాలో మునక్కాయల పులుసు కలుపుకో వాలో దుర్గాంబ చెప్పాలి. ఏ రంగుచొక్కా, షరాయి వేసుకోవాలో దుర్గాంబ యివ్వాలి. యూనివర్సిటీ చదివే రోజుల్లో చెప్పులు కుట్టించుకోమంది. ఇష్టంలేదనీ పైకి అనలేక, ధైర్యంలేక అయిష్టంగా శేషయ్య శేషయ్య చెప్పులు కుట్టించుకున్నాడు. అతనికి తల్లి అంటే భక్తి అనేకంటే భయం అనడం సబబుగా వుంటుంది. తనదంటూ ఒవ్యక్తిత్వం లేకపోవడంవల్ల అతని నరాల్లో అమ్మంటే పిరికితనం ప్రవహించసాగింది. వోనమాలురాని దుర్గాంబ మెడిసన్‌వద్దు బియ్యేలో చేరు అంటే కిక్కురుమనకుండా చేరాడు, బియ్యేకంటే మెడిసన్ మంచిదని దుర్గాంబకు నచ్చజెప్పే ధైర్యంలేక. శేషయ్య ఆ రాత్రంతా ఏడ్చాడు. రోగి వుష్ణోగ్రతను థర్మామీటరుతో కొలిచినట్టు శేషయ్యను కూడా ఎప్పటికప్పుడు చెక్‌చేసి 'అమ్మయ్య ఫర్వాలేదు నా కొడుకు మారలేదు. మారకూడదు' అనుకుని హాయిగా నిట్టూర్చు తుండేది దుర్గాంబ.

తను వచ్చి రెండు రోజులు కావస్తున్నా కనీసం తనను పలకరించని భర్త మీద

రంగమ్మకు కొంచెం కోపంగా వుంది. కోడల్ని వెయ్యి కళ్ళతో చాటునుంచి కనిపెడుతూనే వుంది దుర్గాంబ. అప్సరసలా వున్న రంగమ్మను పలకరించాలని శేషయ్యకు లోపల వున్నా, తల్లి చూస్తుందేమో, ఏమంటుందోనని లోపల బిక్కు బిక్కుమంటోంది. తన భార్యతో మాట్లాడ్డానికి యితరులు ఏమంటారోనని భయపడాల్సిన అవసరంలేదని శేషయ్యకు తట్టలేదు.

ఏకనమిక్సు నోట్సు వ్రాసుకుంటున్న శేషయ్యకు గాజుల చప్పుడు వినిపించి వెనక్కు తిరిగాడు. ప్రక్క గది కిటికీ వూచలు పట్టుకుని రంగమ్మ నిలబడి వుంది. రంగమ్మ అందం ఏకనమిక్సు నోట్సు మాయించి, శేషయ్యను లేపింది కుర్చీలోంచి.

దగ్గరికి రమ్మన్నట్టు చెయ్యి వూపింది. అటూ యిటూ చూసి పిల్లిలా అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ కిటికీ దగ్గరి కెళ్ళాడు.

'చదువుకుంటున్నారా ?'

'ఊ. పరీక్షలు.'

'ఇప్పుడేం పరీక్షలు యింకా ఆర్నెల్లు వున్నాయిగా ?'

'అవుననుకో. చదువుకోకపోతే అమ్మ కోప్పడుతుంది.'

'మీ అమ్మంటే మీకు అంత భయమా?'

ఇరవై య్యేళ్ళ శేషయ్యజీవితంలో అలాంటి ప్రశ్న యింతవరకెవరూ వెయ్యకపోవడంవల్ల ఏం చెప్పాలో తోచలేదు.

'అటునుంచి ఈ గదిలోకి రండి కబుర్లు చెప్పుకుందాం' అంది రంగమ్మ కనురెప్పలు కదిలిస్తూ.

రంగమ్మ కళ్ళవైపు చిత్రంగా చూస్తున్న శేషయ్య నోరు పెగల్చి 'అమ్మో యింకేమయినా వుందా అమ్మ చూస్తే?' అన్నాడు చిన్నపిల్లలు బూచి కథకు భయపడిన భంగిమలో.

శారీరకంగా ఎదుగుతున్న శేషయ్య మానసికంగా నానాటికి కుంచించుకు పోతున్నాడనే ఆలోచన మొదటిసారిగా రంగమ్మ హృదయంలో బల్లెంలా గుచ్చుకుంది.

తలుపు చాటునుంచి యిదంతా గమనిస్తున్న దుర్గాంబ వెంటనే రంగంలోకి వచ్చి 'నీకేమయినా బుద్ధీ జ్ఞానం వుందటే భడవా. మానాన్న బుద్ధిగా చదువుకుంటుంటే, చదువు చెడగొట్టి ఏదేదో నూరి పోస్తున్నావ్. నా బిడ్డను నాకు దక్కకుండా చేయాలని చూస్తున్నావ్...దాని మాటలు వినకురా తండ్రీ' అంది.

తల్లి వాలకం చూసి శేషయ్య భయంతో బిగుసుకుపోయాడు.

వస్తున్న దుఃఖాన్ని ఆపుకోవాలని రంగమ్మ నోట్లో చీరె కొంగు కుక్కుకుంది. తను చేసిన నేరం ఏమిటి ? భర్తతో మాట్లాడ్డం తప్పా ?

కొడుక్కు పెళ్ళి చేయడం తను చేసిన పెద్ద పొరపాటని దుర్గాంబ అనుకుంది. రంగమ్మను సాధ్యమైనంత దూరంగా వుంచడంవల్ల తన కొడుకు తన చెప్పు చేతల్లో వుంటాడని కూడా అనుకుని ఆలోచనలో పడింది.

పెరట్లో బావి ప్రక్కన అంట్లు ముందువేసుకుని కొబ్బరిపీచు, యిసుకతో వాటిని రుద్దడం రంగమ్మకు చాలా కష్టంగా వుంది. అలవాటులేని ఆ మోటు పనివల్ల చేతులు బొబ్బలెక్కి మంట పుడుతున్నాయి. అమ్మా, నాన్నా తనచేత యిలాంటి పనులెప్పుడూ చేయించలేదు. యిక్కడ కూడా తనే చేయాల్సిన అగత్యం లేకపోయినా అత్తయ్య తనచేత కావాలని చేయిస్తోంది. తను యిలా కష్టపడుతున్నట్టు నాన్నకు తెలిస్తే యింకేమయినా వుందా? తెలియకూడదు.

నోట్లో వేపపుల్లతో మొహం కడుక్కోడానికి బావిదగ్గరికొచ్చిన శేషయ్య అంట్లు తోముతున్న రంగమ్మను చూసి జాలిపడి 'రంగా నువ్వుతోముతున్నావేం?' అన్నాడు.

'పది రోజుల్నుంచి నేనే తోముతున్నాగా' అంది రంగమ్మ మొహంమీద పడుతున్న ముంగురుల్ని మోచేతితో నెట్టుకుంటూ.

వెనుదిరిగి వాలుగడులు వేసిన శేషయ్యకు అసలు తల్లితో మాట్లాడగలనా అన్న భయంవేసి ఆగాడు.

'ఇంకా ఏం చేస్తున్నావే? కొంచెం గట్టిగా రుద్దితే నీ బాబుగాడి సొమ్మేం పోయింది, గిన్నెలు అరిగిపోతాయనా లేక నీ చేతులు కంది పోతాయనా అంత మతారంగా తోముతున్నావ్?' అంటూ అక్కడికి వచ్చింది దుర్గాంబ.

'అమ్మో పాపం...' అంటూ శేషయ్య జోక్యం చేసుకున్నాడు మధ్యలో.

'నువ్వొక వెధవవు కాబట్టే అది యిలా తయారయింది. మొగుడన్నవాడు పెళ్ళాన్ని అదుపులో పెట్టుకోవాలన్న ఆలోచనే నీకు లేదాయె'

'నేనేం చేసేదే? పాపం అదొక్కతే...'

'పైగా కన్నతల్లి ముందు పెళ్ళాన్ని వెనకేసుకొస్తున్నావ్. అసలు ఆడవాళ్ళ విషయాల్లో నువ్వు కల్పించుకోకు. వెళ్ళి చదువుకో!' అని దుర్గాంబ గద్దించడంతో శేషయ్య తల వొంచుకుని తన గదిలోకి వెళ్ళాడు.

ఇరవై రోజుల్లోనే రంగమ్మకు జీవితం మీద విరక్తి పుట్టేంతగా నిరాశ చెందింది.

అంట్లు, వంట, పొలం, తిట్లు వీటితో రంగమ్మకు వూపిరాడేది కాదు. కావాలని తన మీద కత్తికట్టి సాధిస్తున్న అత్తమీద అప్పుడప్పుడు రంగమ్మకు కోపం వచ్చినా, అణుచుకునేది, చేసేది ఏమీలేక. మానసికంగా, శారీరకంగా విశ్రాంతి లేని రంగమ్మకు అప్పుడప్పుడు భర్త జ్ఞాపకం వచ్చేవాడు, చీకటిలో జ్యోతిలా. పాపం పిచ్చివాడు అని నిట్టూర్చేది.

ఆ రాత్రి అర్ధరాత్రి వరకూ రంగమ్మకు నిద్ర రాలేదు. ఏవేవో ఆలోచనలు మిణుగురు పురుగుల్లా అంతరంగంలో తిరుగుతున్నాయి. తను యింకా ఎన్ని కష్టాలు పడాలో? ఆయన ఎప్పుడు తనబాధలు గుర్తిస్తాడో? ఇంకా ఎంతకాలం తల్లికి భయపడుతూ వుంటాడో? అత్తతో తను తగాదా పెట్టుకుని భర్తతో బయటికి వెళ్ళిపోతే? ఆయనకు అంత ధైర్యం కూడానా? ఆయన వాళ్ళమ్మకు భయపడుతున్నంత కాలం తనగతి యిలానే వుంటుంది. ఆయనతో ఈసారి గట్టిగా చెప్పాలి. బియ్యే చదువుకునే వ్యక్తి తల్లికి అంత భయపడతాడా? తన కాళ్ళమీద తను నిలబడలేననే పిరికితనమా? వాళ్ళమ్మ అండా లేకుండా తనేమీ చేయలేననే అధైర్యమా? ఆయనలాంటి వాళ్ళు, తన లాంటి వాళ్ళు, అత్తలాంటి వాళ్ళు ఈ లోకంలో వుంటారా?

'ఉష్...ఉష్'

కంగారుగా లేచింది రంగమ్మ.

దొంగలా నడుస్తూ వస్తున్నాడు శేషయ్య.

భర్తను చూడగానే ప్రాణాలు లేచి వచ్చాయి. చాపమీద రంగమ్మ ప్రక్కన

కూర్చున్నాడు.

'ఇంకా నిద్రపోలేదా?

'ఊహూ'

'నువ్వు చాలా కష్టపడుతున్నావ్ రంగా?'

తను కష్టపడుతున్నానని కనీసం భర్త గుర్తించినందుకు రంగమ్మకు కాస్త వూరట కలిగింది.

'అటు చూడండి బయట వెన్నెల, ఎంత తెల్లగా వుందో?'

'నిన్ను చూస్తుంటే నాకు చాలా బాధగా వుంది రంగా'

'మనం వో పని చేస్తే?'

'తప్పకుండా చేద్దాం. చెప్పు'

'ఒట్టు'

'ఒట్టు'

'మనం యిద్దరం ఈ యిల్లు వదిలి వెళ్ళిపోదాం'

'అమ్మో యింకేమయినా వుందా? అమ్మకు తెలిస్తే?'

'కొడుతుందా?'

'వద్దు'

'నన్నిలానే చావమంటారా?'

'ఊహూ'

'మరి? మనం సుఖంగా వుండొద్దా? ఎంతకాలం నన్నీ నరకంలో జీవించమంటారు. నే నింతకాలం మిమ్మల్ని చూసుకుంటూ ఈ బాధలన్నీ పడుతున్నాను, బయటికెడితే మనం బ్రతకలేమని భయమా? మీకా అనుమానం వుంటే మా యింటికి పోదాం పదండి. మా అమ్మా నాన్నా మనల్ని పువ్వుల్లో పెట్టుకుని పూజిస్తారు.'

'అమ్మ ఏమంటుందో? వో సారి అమ్మను అడుగుతాను'

రంగమ్మకు నవ్వాలో ఏడవాలో అర్థం కాలేదు. ఇలాంటి విచిత్రమైన మనుషులు ఎందుకీ సృష్టిలో వుంటారబ్బా అను కుంది. కేవలం చదువువల్ల మనిషి మానసికంగా ఎదగడు అనిపించింది. ప్రక్క గది లోంచి వీళ్ల మాటలు మొదటినుంచి చివరి వరకు వింటున్న దుర్గాంబ కసిగా పళ్ళు కొరికింది. తను ప్రాణపదంగా పెంచుకుంటున్న పావురాన్ని డేగ తన్నుకు పోతున్నట్టు బాధపడింది. 'వ్యవహారం శ్రుతిమించి రాగాన పడుతోంది. నా కొడుకును వలలో వేసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తోంది. దాని ఆటలు అరికట్టాలి. ఈ పిట్టగాలి; తుఫాను కాక ముందే తన దీపాన్ని తను కాపాడుకోవాలి. తన శేషు ఎప్పుడూ తనమాటే వినాలి'. అని గొణుక్కుంటూ తన మంచంవైపు నడిచింది దుర్గాంబ.

రెండునెలలు రెండు యుగాల్లా గడిచాయి. రంగమ్మకు సరిగా నిద్ర పట్టేది కాదు. ఒకోసారి అన్నంకూడా సయించేది కాదు. మానసిక వ్యధతో రంగమ్మ చిక్కి శల్యమైంది. కూతురి యోగక్షేమాలు తెలుసుకోవాలని రంగమ్మ తండ్రి ఒకటిరెండు వుత్తరాలు వ్రాశాడు. దుర్గాంబ, కొడుకు చేత జవాబు వ్రాయించింది. అమాయకంగా తల్లి మొహంలోకి చూసి తల్లి చెప్పినట్టు అక్షరం పొల్లుపోకుండా వ్రాసి చదివి వినిపించాడు. తను వ్రాసింది పచ్చి అబద్ధమని తెలిసీ, పెదవి విప్పే ధైర్యంలేక కవరుమీద అడ్రసు వ్రాసి తన చేతులతోనే పోస్టుచేశాడు. కూతురు రాజభోగాలు అనుభవిస్తున్నట్టు చిత్రించే ఆ వుత్తరం చదువుకుని రంగమ్మ తలిదండ్రులు రంగమ్మ అదృష్టానికి తృప్తి పడ్డారు.

ఆరోజు మిరపచేలో కలుపు తీయించ డానికి వెళ్లిన రంగమ్మ సాయంత్రం ఆరు గంటలయినా యింకా పొలంనుంచి తిరిగి రాలేదు.

'లేనట్టుందే, ఎక్కడి కెళ్లింది?'

కన్నీళ్లు నిండిన కళ్లెత్తి కొడుకువైపు చూసింది దుర్గాంబ.

ఏడుస్తున్న తల్లిని చూడగానే శేషయ్య కలవరపడ్డాడు. ఏదో బలియమైన కారణం లేనిదే తల్లి కంట తడిపెట్టదని శేషయ్య వ్యాపారనమ్మకం.

'ఏమిటే?'

'ఏం చెప్పేదిరా తండ్రీ' అంటూ ఏడుపు ఎక్కువ చేసింది.

'ఏం జరిగిందే?'

'ఏం జరగకూడదో అదే జరిగిందిరా తండ్రీ. మన పరువు కాస్తా గంగలో కలిసి పోయింది. ఇహ మనం నలుగురితో తలెత్తుకు తిరగలేమురా తండ్రీ'

'ఏమయిందే?'

'ఇంకేం కావాల్రా అవ్వవ్వ చెప్పకుంటే సిగ్గుచేటు నీ పెళ్లాం ముండ మనకు ఎంత అపకీర్తి తెచ్చిందో చూడ్రా'

'ఏం చేసింది?'

'మన నాయుడుగారి పాలేరు వెధవా యిదీ...ఛీ ఛీ నానోటితో నేనెలా చెప్పేదిరా తండ్రీ' అంటూ ఏడుపురాగం ప్రారంభించింది.

తల్లి అబద్ధం చెప్పదని శేషయ్య నమ్మకం. నిజానిజాలు స్వతంత్రంగా ఆలోచించడం అతని బియ్యేచదువు అతనికి నేర్పలేదు. అతనికి అంత స్వంత ఆలోచనే వుంటే తల్లిచేతిలో మైనపు బొమ్మలా వుండేవాడు కాదు.

'నువ్వొక వెర్రి నాగన్నవు. నీకు పరువు గౌడవతప్ప మర్యాదా లేదు. నువ్వు వెర్రి నాగన్నవు కాబట్టి నీకళ్ళకు గంతలు కట్టి అది ఎంత నాటకం ఆడుతుందో చూడు. పెళ్ళాన్ని తన్ని అదుపులో పెట్టుకోవాలిరా అని నెత్తీనోరు కొట్టుకుని నీకు చెప్తున్నాను. యిప్పటికయినా కళ్ళు తెరు' అంటూ కొంగుతో కళ్ళు వొత్తుకుంది.

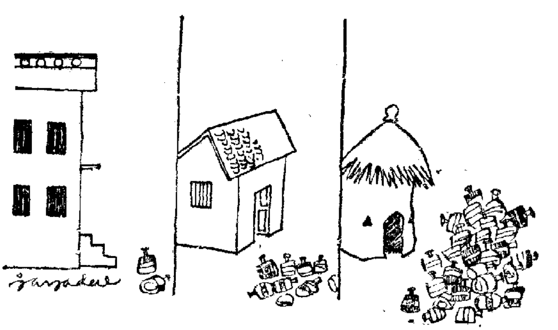

[illegible] వుండని తల్లి చెప్పడానికి ఎంతకాలం నిజం వుంటేనే విషయం మొత్తం బారిన శేషయ్య: ఇం్రకు అట్టలేదు.

'ఎక్కడికిపోయింది?' కోపంతో ఎర్ర బడ్డ కొడుకుమొహం దుర్గాంబకు కొంచెం సంతృప్తిని యిచ్చింది.

'ఇంకెక్కడికి పోతుంది. వాడితో ఎక్కడ కులుకుతుందో రాణీగారు' అని దుర్గాంబ అంటుండగా రంగమ్మ వచ్చింది.

ప్రొద్దుటి నుండి పొలంపనితో అలసి పోయిన రంగమ్మ చీరకొంగులో మొహం మీది చెమట తుడుచుకుని కొడవలి గూటి మీద పెట్టి వాళ్ళిద్దర్నీ చూసింది.

'ఇప్పటి కయ్యాయన్నమాట పెత్తనాలు' ఆవేశంగా అన్నాడు శేషయ్య.

భర్త స్వరంలో అంత తీవ్రత ఆశించని రంగమ్మ బిత్తర పోయింది.

'పెత్తనా లేమిటండీ? పొలం నుంచి యిప్పుడే వస్తున్నాను'

'పొలంనుంచా? వాడి యింటినుంచా?' అంది దుర్గాంబ.

'అత్తా' అంది రంగమ్మ బిగ్గరగా.

'చూడరా పతివ్రత అరుస్తోంది. అడగ వేరా మొద్దులా నిలబడి చూడకపోతే. నీచేత కాని తనంవల్లనే అది యింత బరితెగిం చింది. జుట్టుపట్టుకుని నాలుగు తన్నకుండా చూస్తావేరా' అంటూ దుర్గాంబ వూసి కొలిసింది,

ఎదురుగా కనిపించిన ముల్లుకర్ర తీసు కుని రంగమ్మను గొడ్డును బాదినట్టు బాది మెడ పట్టుకుని బయటికినెట్టి 'ముల్లి ఈ యింట్లో కాలుపెట్టావంటే నిలువునా నరికేస్తాను. వెళ్ళి వాడితోనే వుండు' అంటూ ఆయాసపడుతూ తలుపులు వేశాడు.

తనకొడుకు తను చెప్పినట్టు చేసినందుకు దుర్గాంబ సంతోషపడి 'అన్నం తిందువుగాని పద నాన్నా. ఆ గుదిబండనుకుని మెడకుకట్టి నీకు అన్యాయం చేశానురా తండ్రీ' అంది.

శేషయ్య నెట్టినప్పుడు రంగమ్మ ఎదు రుగావున్న మొండిగోడ మీదపడింది. కత్తిలా వున్న రాతికి నుదురు తగిలింది. శేషయ్య కొట్టిన దెబ్బలకు తోడు ఈ రాతిదెబ్బతో స్పృహతప్పి అలానే పడిపోయింది. ఎప్పుడో ఏనిమిది గంటలకు తెలివివచ్చి కళ్ళు తెరి చింది. చుట్టూ చీకటి. ఒళ్ళంతా

నొప్పులుగా వుంది. నుదుటి మీదినుంచి చెంపలవరకు గడ్డకట్టిన నెత్తుటి చార చేతికి తగిలింది. శరీరం కదిలించడానికి కూడా శక్తిలేనట్టుగా వుంది. తూలుతూ వెళ్ళి తలుపు తట్టింది. తట్టి తట్టి తలు పులవద్ద కూలబడింది. గొంతులో వోపిక వున్నంతసేపు భర్తను, అత్తను పిలిచింది. లేచింది. వో నిశ్చయానికి వచ్చింది.

రంగమ్మ వాలకం చూసిన తలిదండ్రులు నోట మాటరాక నిర్జీవ ప్రతిమలయ్యారు. కొనవూపిరితో రక్తసిక్తమయిన బట్టలతో వచ్చిన కూతుర్నిచూసి వాళ్ళు తల్లడిల్లి పోయారు. నాలుగురోజుల తర్వాత మామూలు మనిషయిన రంగమ్మ సంగ తంతా వివరంగా చెప్పింది. దుర్గాంబను చంపేస్తానన్నాడు కోపంతో వున్న తండ్రి. కూతురి జీవితం తనే నాశనం చేశానని తల్లి కంటికీ మంటికీ ఏకధారగా ఏడ్చింది. రెండునెలల తర్వాత రంగమ్మ తండ్రి దుర్గాంబవద్ద కెళ్ళాడు. నీతితప్పిన కోడలు తమ కవసరంలేదని శేషయ్య తరపున దుర్గాంబ చెప్పింది. అల్లుడిని అడిగి ప్రయో జనం లేదని నిరాశగా ఆయన తిరిగివచ్చాడు. ఆర్నెల్ల తర్వాత దుర్గాంబతరపు దూరపు బంధు వొకతను వచ్చాడు.

'దుర్గాంబకు చాలా సుస్తీ చేసింది. శేషయ్య నిన్ను తీసుకురమ్మన్నాడు. వాళ్ళ మ్మను చూడడానికి ఎవరూ లేరు' అన్నాడు ఆ బంధువు.

'డబ్బులిస్తే కిరాయి మనుషులు చాలా మంది దొరుకుతారు' అంది రంగమ్మ కోపంగా.

'తప్పమ్మ అలా అనకూడదు. నువ్వు వెడితేనే మంచిది' అని తలిదండ్రులు చాలా సేపు నచ్చజెప్పారు.

'ఎవరికి మంచిది నాన్నా? నేను వెళ్ళి ఆవిడకు స్వస్థత కుదిరేవరకు వెట్టి చాకిరీ చేయాలి. ఆవిడకు జబ్బు నయంకాగానే నన్ను కుక్కను తరిమినట్టు తరిమేస్తారు. నేను అక్కడ సుఖపడలేను నాన్నా. నేను అక్కడికి వెళ్ళను నాన్నా' అంటూ రంగమ్మ తండ్రికాళ్ళు చుట్టుకుంది.

'సరేనమ్మా నువ్వు యిక్కడే వుండు తల్లీ. నిన్ను ఆ యమకూపంలోకి పంపనమ్మా'

అన్నాడు రంగమ్మ తండ్రి.

వచ్చిన పెద్దమనిషి మరేక్కువగా మాట్లాడలేక వెళ్ళిపోయాడు.

దుర్గాంబకు వొంట్లో బాగులేనప్పుడో, శేషయ్యకు సుస్తీ చేసినప్పుడో, నూర్పిళ్ళ టైంలోనో రమ్మని రంగమ్మకు కబురు చేసేవారు. స్వయంగా శేషయ్య ఒక్కసారి కూడా రాలేదు. వాళ్ళు కబురుపంపిన ప్రతి సారి, రానని రంగమ్మ చెప్పిపంపడం పరి పాటయింది. ఏణ్ణర్థం తర్వాత మనుషుల్ని పంపడాలు, ఉత్తరాలు రాసుకోవడాలు పూర్తిగా ఆగిపోయాయి. మొదటి రెండేళ్ళు తన జీవితం అడవికాచిన వెన్నెలయిందని బాధపడిన రంగమ్మ క్రమ క్రమంగా తన వివాహంగురించి మరిచిపోయింది. చచ్చినా మళ్ళా అత్తగారిగడప తొక్కకూడదని రంగమ్మ అనుకుంది.

కనకయ్యకు పెళ్ళి సంబంధాలు వస్తు న్నాయి. ఒకరోజు కాలవగట్టున కనిపిం చిన రంగమ్మతో కనకయ్య అన్నాడు 'చిట్టీ నీతో వో ముఖ్యమైన సంగతి చెప్పాలి'

ఏమిటన్నట్టు రంగమ్మ చూసింది.

'నాకు పెళ్ళిసంబంధాలు వస్తున్నాయి. నీ కిష్టమయితే నిన్ను చేసుకుంటాను. పెద్ద వాళ్ళగురించి నువ్వు భయపడాల్సిన పన్లేదు. నే చూసుకుంటాను.'

రంగమ్మ ఆశ్చర్యపోయింది. పెళ్ళాం భర్త వదిలిన తనను చేసుకోవడానికి యిష్టపడు తున్న కనకయ్యబావ ఔదార్యానికి రంగమ్మ మనసులో నమస్కరించింది.

'ఇంకా నాకు పెళ్ళెందుకు బావా? యిన్నాళ్ళలానే వుండిపోనీ' అంటూ నిర్లిప్తంగా నవ్వింది.

ఎంత ప్రతిమాలినా రంగమ్మ వినలేదు. తర్వాత కనకయ్యకు మంగమ్మతో వివాహం జరిగిపోయింది.

మరో ఐదేళ్ళ తర్వాత రంగమ్మ తండ్రీ, తల్లీ ఏడాది తేడాతో, రంగమ్మ జీవితం నాశనమయిపోయిందన్న దిగులుతో శాశ్వ తంగా కన్ను మూశారు.

ఇరవై రెండేళ్ళకే రంగమ్మ వొంటరిదయి పోయింది. భర్తను, అత్తను మనసులోంచి శాశ్వతంగా చెరిపివేసుకుని ఆ వూళ్ళోనే స్థిరపడిపోయి, తండ్రి మిగిల్చిన ఆరెకరాల మెట్టను పదహారెకరాల మాగాణిగా మార్చు కోడానికి మరో యిరవై రెండేళ్ళు పట్టింది.

భర్త... పెళ్లి [illegible] అనే తలపోత వలు అప్పుడప్పుడు నీటి బుడగల్లా ఒకటి రెండు క్షణాలు నిలిచి టప్‌మని పగిలి పోయేవి.

'చిట్టీ అలా నిలబడ్డావేమే, ఇదిగో అక్షింతలు' అంటూ కనకయ్య పసుపు బియ్యం యిచ్చబోయేంతవరకూ రంగమ్మ గతంలోనే వుండిపోయింది.

'తే...తే...' అంటూ అక్షింతలు అందుకుని చెమర్చిన కళ్లను ప్రక్కకు త్రిప్పుకుని పెళ్లి మండపంలో వున్న కొత్త దంపతుల మీదికి విసిరింది. వెయ్యేళ్ళు సుఖంగా వుండమని మనసులో దీవించి.

పెళ్లి పందిట్లో హడావిడి తగ్గేసరికి రాత్రి పదకొండయింది.

'ఇప్పుడేం పోతావ్. ఇక్కడే పడుకో అక్కా' అంది మంగమ్మ.

'తెల్లారగట్ట జీతగాడు వస్తాడు పోతా నమ్మా' అంటూ రంగమ్మ చాప మీదినుంచి లేచింది.

'సరే నక్కా' అంటూ మంగమ్మ బొట్టు పెట్టింది.

'పొద్దుపోయింది సుబ్బుల్ని తోడుగా తీసు కెళ్లవే చిట్టీ' అన్నాడు చుట్ట ముట్టించుకోబోతున్న కనకయ్య.

'ఫర్వాలేదు బావా' అంటూ రంగమ్మ బయటికొచ్చింది.

రంగమ్మ యింటికి వచ్చేసరికి వసారాలో అరుగుమీద చుట్ట తాగుతూ వో వ్యక్తి కూర్చుని వున్నాడు. ఎవరబ్బా అనుకుంటూ దగ్గరి కెళ్లింది. చీకటిగా వుండడంవల్ల అసలు మొహం కనిపించక 'ఎవరు ?' అంది.

'నేను' అన్నాడు అతను.

అది ఎప్పుడూ విని గొంతుక కాక పోవడంవల్ల రంగమ్మ గూట్లో వున్న కోడి గుడ్డు దీపం ముట్టించి, దీపం పైకెత్తి పట్టుకుని అతని మొహంలోకి చూసింది.

యూభై ఏళ్లు నిండాయి. నెత్తి చుట్టూ తప్ప నెత్తి మీద అసలు వెంట్రుకలు లేవు. లావుపాటి మీసాలు తెల్లగా వున్నాయి. అతని కళ్లజోడు కళ్లలో దైన్యంతో పాటు చెమ్మ కూడా వుంది. నెత్తి మీద పిడుగు పడ్డట్టు రంగమ్మ దిమ్మెరపోయింది. వొడ్డున పడ్డ చేపపిల్లలా మనసులో ఆలోచనలు గిజ గిజ లాడుతున్నాయి.

'మీరా!' అంది రంగమ్మ బలవంతాన పెదలు కదుపుతూ.

'నేనే రంగా !' దుఃఖంతో నిండిన కంఠంలోంచి మాటలు బరువుగా దొర్లాయి.

అంతే. నిశ్శబ్దం. ముప్పయి ఏళ్ళనుండి పేరుకున్న స్తబ్దత దుప్పటిలా వాళ్లిద్దరి మధ్య పరుచుకుంది.

దూరాన ఎక్కడో పలుపు తెంచుకోవా లని అరుస్తున్న లేగదూడ అరుపు సన్నగా వినిపిస్తోంది.

'ఇన్నాళ్లకు నా కళ్లు తెరుచుకున్నాయి రంగా! ఎందుకూ కొరగానివాడిలా తయారు చేసింది అమ్మ. నేను తనకు దూరమవుతానని నిన్ను నాకు దూరం చేసింది. జడత్వంతో నిండిన నేను పండంటి నీ జీవితాన్ని పాడుచేశాను. పండు యవ్వనంలోవున్న నిన్ను నిర్దాక్షిణ్యంగా నిర్జరారణ్యంలో వదిలి పెట్టాను. స్వతంత్రంగా ఆలోచించుకో నివ్వకుండా పీడలా నన్నింతకాలం అంటి పెట్టుకుని వున్న అమ్మ చచ్చిపోయి ఆర్నెల్లయింది. జీవితమంటే ఏమిటో నాకీ ఆరు నెలల్లోనే అర్థమయింది. రంగా! నిన్ను దూరం చేసుకున్న నా దౌర్భాగ్యానికి నేనెంత బాధ పడ్డానో నీకెలా తెలుస్తుంది? గడిచిపోయిన నీ యవ్వనపు ఘడియల్ని నేను నీకు తెచ్చి యివ్వలేను కాని, యిహ నిన్ను దూరం చేసుకోలేను రంగా. నాతో వచ్చేయ్. ఇవి కాళ్ళు కాదు రంగా...' అంటూ రంగమ్మ చేతుల్ని పట్టుకున్న శేషయ్యకు అవి చల్లగా మంచుగడ్డలా అనిపించి అతని గుండె వో లిప్తపాటు స్తంభించి పోయింది.

మూర లూ గు ణా లూ !

ఉడుము మాంసం

ఉడుము మాంసం నడుముకు సత్తువ చేస్తుంది. శరీరంలో గల విషపదార్థాలను హరిస్తుంది. ఆకలినిస్తుంది. రక్తాన్ని శుభ్రపరుస్తుంది. శరీరానికి బలాన్నియిస్తుంది. పైత్యవాతములను, శూలను, కఫాన్ని హరిస్తుంది. వీర్యవృద్ధి నిస్తుంది. సుఖవ్యాధులు గల వారికి దీని మాంసం మేలుచేస్తుంది. నేతిలో వేయించిన దీని మాంసంతో చేయబడిన లేహ్యం క్షయవ్యాధిని ఉపశమింప జేసేటందుకు తోడ్పడుతుంది.

కాస్త అజీర్ణం చేస్తుంది.

దీని దుర్గుణాలకు విరుగుడు: నువ్వుల నూనె.

తాబేలు మాంసం

తాబేలు మాంసం చలవ చేస్తుంది. వీర్యాన్ని వృద్ధి పొందిస్తుంది.

మనుష్యుని యొక్క ఏ అవయవం నొప్పిగా వుంటుందో తాబేటి యొక్క ఆ అవయవాన్ని తీసి ఆ నొప్పిగల అవయవంపై వుంచి కట్టుకట్టినట్లయితే నొప్పి తగ్గుతుంది.

తాబేటి గ్రుడ్డులోని పచ్చసొనను, అర్ధ సోల ఆవుపాలలో వేసి, ఎటువంటి దగ్గు గలవారికిచ్చినా ఆ దగ్గు తగ్గుతుంది.

దీని మాంసం గురుత్వం చేస్తుంది.

దీని దుర్గుణాలకు విరుగుడు: యవక్షారము.

కుందేలు మాంసం

కుందేలు మాంసం కాక చేస్తుంది. వీర్యాన్ని వృద్ధి పొందిస్తుంది. దేహపుష్టిని, బలాన్ని యిస్తుంది. శరీరానికి మంచి కాంతి నిస్తుంది.

కఫం, పైత్యం, మేహం, బొట్లుబొట్లుగా పడు మూత్రవ్యాధి, రక్తం పడే మూలవ్యాధి గలవారికి దీని మాంసం మేలు చేస్తుంది. కళ్ళకు చలవ చేస్తుంది. కొన్ని రకములయిన పుళ్లు శీఘ్రంగా మానేటందుకు దోహదం చేస్తుంది.

ఉష్ణతత్వం గల శరీరులకు దీని మాంసం అపథ్యకరమయినది.

దీని దుర్గుణాలకు విరుగుళ్లు :— సిరికా, గంజి.

జింక మాంసం

జింక మాంసం త్రిదోషములను గొట్టును. జఠర దీప్తినిస్తుంది.

ధనియాలు, ఆవాలు వీనితో కాచిన కషాయంతో జింకమాంసంకలిపి పుచ్చుకున్నట్లయితే వాతరక్తం హరిస్తుంది. దీని మాంసం మల మూత్రాలను బంధిస్తుంది.

జింక మాంసంయొక్క దుర్గుణాలకు విరుగుళ్ళు:—1. సిరకా 2. పులుసు.

—సేకరణ: ఆకుండి నారాయణమూర్తి